

Sygn. akt I ACz 52/14

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie I Wydział Cywilny w składzie następującym

Przewodniczący:	SSA Kazimierz Rusin
------------------------	----------------------------

po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 2014 roku na posiedzeniu niejawnym sprawy

z powództwa **M. H.**

przeciwko **S. K.**

o zapłatę

na skutek zażalenia powódki

na postanowienie Sądu Okręgowego w Rzeszowie

z dnia 3 stycznia 2014 r., sygn. akt I C 1857/13

postanawia:

I. **zmienić** zaskarżone postanowienie w ten sposób, że:

1. **zwalnia** powódkę od opłaty sądowej od pozwu ponad kwotę 1.000 zł,

2. **ustanawia** dla powódki pełnomocnika z urzędu, którego wyznaczy Okręgowa Izba Radców Prawnych w R.;

II. **oddalić** zażalenie w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w Rzeszowie w sprawie z powództwa M. H. przeciwko S. K. o zapłatę, rozstrzygając wniosek powódki o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie adwokata z urzędu, zwolnił powódkę od opłaty od pozwu ponad kwotę 2500 zł (punkt 1), a w pozostałym zakresie wniosek oddalił (punkt 2).

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy wskazał, iż z przedłożonego przez powódkę oświadczenia wynika, że wraz z mężem otrzymuje świadczenia z ubezpieczenia społecznego w kwocie przekraczającej 3.500 zł. Oprócz standardowych wydatków (na wyżywienie, ubrania, leczenie, media itp.) ponosi także dobrowolne świadczenia z tytułu kształcenia wnuków, natomiast z akt sprawy nie wynika, by spoczywał na niej obowiązek alimentacyjny. W ocenie Sadu Okręgowego, powódka ma możliwość poczynienia oszczędności umożliwiających zgromadzenie kwoty 2.500 zł. Osoba inicjująca postępowanie powinna się liczyć z koniecznością ponoszenia jego kosztów. Roszczenie powódki nie jest zagrożone przedawnieniem, a kwota niezbędna do zgromadzenia nie przekracza miesięcznego dochodu powódki i jej męża. Z oświadczenia powódki wynika, że ponosi ona szereg kosztów, których nie sposób uznać za niezbędne do utrzymania, takich jak wydatki na telewizję w kwocie 200 zł, czy telefon w kwocie 180 zł. Brak jest również podstaw, aby przyjąć, że dobrowolne wydatki na kształcenie wnuków mają pierwszeństwo przed zobowiązaniami z tytułu kosztów sądowych.

W dalszej kolejności Sąd Okręgowy wskazał, iż brak jest podstaw, aby uznać powódkę za osobę nieporadną i niepotrafiącą w zrozumiały i poprawny sposób przedstawić swojego stanowiska procesowego. Pismo procesowe wszczynające postępowanie wskazuje, że M. H. nie ma problemów z formułowaniem żądań i powoływaniem okoliczności na ich uzasadnienie. Sam fakt przebycia leczenia psychiatrycznego nie uzasadnia ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Z dołączonego zaświadczenia ze szpitala psychiatrycznego wynika, że powódka została wypisana do domu po uzyskaniu poprawy, a depresja ustąpiła.

Na powyższe postanowienie zażalenie wniosła powódka, zaskarżając je w całości, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść postanowienia a to: 1) art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przez jego niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji odmowę zwolnienia od kosztów sądowych w całości, 2) art. 117 § 5 kpc poprzez odmowę ustanowienia adwokata z urzędu, w sytuacji gdy z uwagi na stan zdrowia powódki i ze względu na skomplikowany charakter sprawy jego udział w sprawie jest konieczny i wnosząc na tej podstawie o zmianę zaskarżonego postanowienia i zwolnienie powódki od kosztów sądowych, w tym opłaty od pozwu w całości oraz ustanowienie adwokata z urzędu.

W uzasadnieniu zażalenia wskazano, iż instytucja zwolnienia od kosztów sądowych stanowi realizację jednej z podstawowych zasad w państwie prawa, a mianowicie gwarancji prawa do sądu. Wysokość dochodów oraz potrzeby utrzymania rodziny i domu uniemożliwiają powódce poniesienie kosztów sądowych w pełnej wysokości bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. W ocenie skarżącego Sąd Okręgowy ignoruje fakt, iż dochody powódki w olbrzymim stopniu wspomagają utrzymanie innych członków rodziny, a w szczególności studiujących wnuków, a ponadto nie dokonuje analizy sytuacji ekonomicznej powódki w aspekcie całości wydatków związanych z przeprowadzeniem sprawy, a to z wydatkami dotyczącymi ewentualnych biegłych powołanych w sprawie oraz kosztów wynajęcia adwokata. Sąd Okręgowy nie wskazał w jaki sposób powódka ma dokonać zgromadzenia tak pokaźnych środków pieniężnych gospodarując ograniczoną kwotą, jaką dysponuje.

W dalszej kolejności wskazano, że Sąd Okręgowy nie uwzględnił sytuacji zdrowotnej powódki, która pozostaje w leczeniu psychiatrycznym, zaś jej choroba uniemożliwia aktywne działanie w trakcie postępowania sądowego na rozprawach. Ponadto zauważono, że sporządzając pisma procesowe w sprawie powódka korzystała z pomocy poradni prawnej przy Uniwersytecie (...) oraz prawników pracujących w biurach poselskich. Pomoc taka jednak jest pomocą uboczną, tylko zaś udział profesjonalnego pełnomocnika może zagwarantować powódce pełną i należytą reprezentację w procesach (rozprawach). Ciężko spodziewać się, że osoba lecząca się w sposób ciągły psychiatrycznie będzie w stanie zrozumieć polecenia Sądu i w sposób właściwy się do nich stosować.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie jest częściowo zasadne.

W pierwszej kolejności należy wskazać, iż podstawą zwolnienia od kosztów sądowych jest art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r., Nr 90, poz. 594 z późn. zm.), zgodnie z którym zwolnienia od kosztów sądowych może domagać się osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Należy zgodzić się z Sądem Okręgowym, że instytucja zwolnienia od kosztów sądowych jest instytucją wyjątkową, stanowiącą przejaw pomocy Państwa dla osób najuboższych, które bez drastycznego ograniczenia bieżących wydatków związanych z ich egzystencją nie są w stanie ponieść kosztów sądowych. Z utrwalonego orzecznictwa wynika w sposób jednoznaczny, iż co do zasady strona przygotowująca się do procesu sądowego powinna być świadoma wydatków związanych z tym przedsięwzięciem, stąd powinna się do niego przygotować przez poczynienie oszczędności i ograniczenie innych wydatków, które nie są niezbędne. Przygotowanie strony do wydatków związanych z prowadzeniem procesu sądowego może również polegać na podjęciu starań związanych z uzyskaniem nowych źródeł dochodów, np. poprzez zaciągnięcie kredytu lub pożyczki. Powódka była w stanie w szczególności ograniczyć niektóre ze wskazanych wydatków i przez to zaoszczędzić pewne kwoty na pokrycie kosztów sądowych. Realne było odłożenie na ten cel kwoty 1.000 zł.

Z powyższych rozważań wynika, iż zaskarżone postanowienie było trafne, jeśli idzie o oddalenie wniosku powódki o zwolnienie od kosztów sądowych ponad zwolnienie jej od opłaty sądowej od pozwu ponad tę kwotę.

Termin przedawnienia roszczenia powódki jest odległy, zatem rezygnacja z niektórych kategorii wydatków przez kilka miesięcy pozwoliłaby powódce na zaoszczędzenie kwoty i tak stanowiącej mniej niż 1/10 należnej opłaty sądowej od pozwu. Ponadto jak wynika z pozwu, powódka domaga się przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego psychiatry, jednak koszty takiej opinii nie są wygórowane. Powódka ma zatem możliwość poczynienia oszczędności, które pozwoliłyby jej na opłacenie części opłaty sądowej od pozwu oraz wydatków związanych z opinią biegłego.

Jeśli idzie zaś o wniosek powódki o ustanowienie dla niej adwokata z urzędu, zauważyć należy, iż instytucja ta uregulowana została w art. 117 kpc, a w szczególności jego § 5 nakładający na sąd rozpoznający taki wniosek obowiązek każdorazowego ustalenia, czy udział profesjonalnego pełnomocnika w sprawie jest potrzebny. W orzecznictwie sądowym podkreśla się, iż potrzeba udziału w sprawie profesjonalnego pełnomocnika może wynikać z różnych przyczyn, np. z nieporadności strony, skomplikowanego charakteru sprawy pod względem faktycznym lub prawnym, faktycznej niezdolności strony do samodzielnego działania w sprawie.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w przedmiotowej sprawie uznać należy, iż udział profesjonalnego pełnomocnika jest potrzebny. Wprawdzie pisma procesowe formułowane są przez powódkę w sposób zrozumiały i prawidłowy, jednak sporządzane są one z pomocą poradni prawnej działającej przy Uniwersytecie (...) oraz prawników pracujących w biurach poselskich. Pomoc prawna udzielana w taki sposób nie jest wystarczająca dla należytego zapewnienia realizacji praw powódki, która jest osobą starszą, pozostającą w stałym leczeniu psychiatrycznym (jak wynika z dołączonego do zażalenia zaświadczenia lekarskiego). Pomoc profesjonalnego pełnomocnika potrzebna będzie powódce w przedmiotowej sprawie zwłaszcza w toku rozpraw sądowych, podczas przeprowadzania postępowania dowodowego, w szczególności ze źródeł osobowych. W sprawie wnioskowani są bowiem świadkowie.

Z tych też względów, w ocenie Sądu Apelacyjnego, zaskarżone postanowienie należało zmienić w części, poprzez ustanowienie dla powódki pełnomocnika z urzędu, którego wyznaczy Okręgowa Izba Radców Prawnych w R., o czym orzeczono w punkcie I na podstawie art. 386 § 1 kpc w zw. z art. 397 § 2 kpc. W pozostałej natomiast części zażalenie należało oddalić, o czym orzeczono w punkcie II na podstawie art. 385 kpc w zw. z art. 397 § 2 kpc.